

себелюбні фантазії, від цього, можливо, постраждають інші. Однак, якщо цей же фахівець буде мати ще й високий рівень інтернальності й свідомої мотивації до успіху – результати його праці можуть бути високими.

Література

1. Знаков В.В. Мышление, самосознание и самопонимание / Вестник Московского университета. – Серия 14. Психология. №2. – 2008. – С.74-86.
2. Помиткіна Л.В., Бессонов Б.В. Свідоме поєднання праці й відпочинку в житті особистості як умова її духовної безпеки / Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Зб. наук. пр. / За мат-ми VIII Міжнародної наук.-пр. конф. «Формування духовної безпеки особистості в умовах сьогодення: виклики і проблеми». Ч.1. – Вип. 3 (78). – Северодонецьк: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2017. – С. 188-196.
3. Пономаренко В.А. Психология духовности профессионала. – М.: ИПАН РАН, 2004. –162 с.
4. Узнадзе Д.Н. Мотивация - период, предшествующий волевому акту/ Д.Н.Узнадзе. – Москва // Психология личности: тексты. - Москва: Издательство Московского университета, 1982. – С. 80-84. Режим доступа: <http://www.psychlib.ru/inc/absid.php?absid=14727>.
5. Луцький М.Г. Методологія інформатизації науково-практичного супроводження експлуатації авіаційної техніки / Інженерія програмного забезпечення. – 2011. – №1(5). – С.25-34.
6. Луцький М.Г., Сидоров М.О. Онтологія безпеки авіації / Монографія. – К.: НАУ, 2011. – 408 с.

Катерина Гордієнко

зав. лабораторії, викладач

аспірант кафедри авіаційної психології

Національний авіаційний університет

м. Київ (Україна)

ДІДЖІТАЛІЗАЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та соціальних сервісів загострює актуальність і поширеність проблеми діджиталізації насильства серед студентів, адже булінг

у кіберпросторі може визначати психологічний стан, соціалізацію та подальше становлення юнаків та дівчат.

Виходячи із зазначеного, діджиталізація (від англ. digitalization – цифровізація) розглядається нами як процес та результат технологізації збору, обробки й поширення інформації із застосуванням комп'ютерних технологій для задоволення потреб суб'єкта інформаційного суспільства, соціальних, культурних та економічних тенденцій у світі [1; 8]. На психологічному рівні проблему діджиталізації вивчає кіберпсихологія, або психологія Інтернету як галузь психології, що поєднує методологію, теорію і практику дослідження видів, способів і принципів застосування особистістю й групою соціальних сервісів Інтернету, а також вивчає психічні процеси, стани, властивості та прояви їх активності (діяльність, спілкування, поведінку) у кіберпросторі [2; 11; 12; 13].

Як відомо, у сфері освіти, завдяки новітнім комп'ютерним технологіям здобувачі мають можливість користуватися електронними бібліотеками, різноманітними сайтами, посиланнями, web-додатками й відео освітнього та пізнавального характеру, брати участь у семінарах, конференціях та слухати лекції з різних куточків світу. За їх допомогою студенти спілкуються між собою та викладачами, тобто віртуальний світ стає засобом соціалізації та набуття нових знань у інституті освіти й науки, особливо в умовах карантину [5; 17]. Натомість, недоречне та бездумне застосування інноваційних технологій призводить до гейміфікації та ілюзорності пізнання в сфері освіти, сприйняття навчання у контексті розваги, а також підвищення ризику зіткнутися із загрозами віртуального світу: кібербулінгом, шахрайством, цькуванням, троллінгом, сталкінгом тощо [4].

Проблема кібербулінгу розглядається у працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених і практиків (Макарової О.О., Lynch M., Войскунського О.Є., Wigderson S., Le Anh-Thuy H., Найдьоновой Л.А., Mehari K.R., Лубенець І.Г., Farrell A.D. та ін.) як новітня форма агресивної деструктивної поведінки, інформаційний терор, моральне і психологічне знищення, що передбачає систематичні жорстокі дії з боку булера чи групи булерів з метою дошкулити, нашкодити, принизити, залякати, порушити права на безпечне навчання, повагу, честь, гідність, майно, здоров'я і життя, обмежити свободу волевиявлення жертви тощо, використовуючи інформаційно-комунікативні засоби [5; 7].

Кібербулінг відрізняється від класичного булінгу особливостями діяльності та можливостями кіберпростору, а саме анонімністю, безкарністю, можливістю фальсифікувати ідентичність, масштабністю і швидкістю розповсюдження інформації через величезну аудиторію у Інтернеті, здатністю знущатися над жертвою незалежно від часу та місця, наявністю прогалин в законодавстві, латентністю суспільства та неосудністю, поширеністю в сучасному молодіжному середовищі [5; 6; 7].

При виникненні ситуації кібербулінгу у групі (наприклад, навчальній студентській групі), створюється соціальна система, у структуру якої входять: агресори (булери), жертва та свідки. Ця система кібербулінгу як вид насильства має тенденцію поширюватися й заражати усіх навколо, змінювати ролі, викликати ланцюгову реакцію та ініціюватися віктимністю [16]. Вказані особливості, а також створення навколо жертви в референтній студентській групі негативної атмосфери неповаги, приниження, засудження, ізоляції тощо є неперсоніфікованою формою кібербулінгу, що є значно більш небезпечною для суспільства, ніж персоніфікована адресна розсилка кібержертві.

Як відомо, юнацький вік є сензитивним періодом становлення та розвитку особистості у навчально-професійній діяльності у ЗВО та інтимно-сімейній сфері на базі сформованої психосоціальної ідентичності, що є запорукою успіху у подальшому житті, або розвитку ізоляції (Еріксон Е.Г., Самаль О.В., Столяренко Л.Д., Хейвінгхерст Р. та ін.).

Виходячи з вищесказаного, кібернасильство в мережі є досить розповсюдженими серед юнаків студентського віку (17-25 роки), що може призвести психологічних наслідків, які можуть проявитися через роки для усіх учасників соціальної системи кібербулінгу [3; 9; 10].

Віктимні студенти (жертви) часто страждають безсонням, депресією, заниженням самооцінки й працездатності та підвищенням тривожності, проявами суїцидальної поведінки; жертви ніколи не звертаються за допомогою до викладачів, психологів чи одногрупників, адже можуть не визнавати проблему, боятися виглядати смішно, або мати досвід відсутності допомоги [15]. Також свідки цькування у соціальних мережах можуть страждати різкими змінами настрою, нервозністю, відчувати невпевненість у собі, що впливає на їх поведінку. Натомість й самі кібербулери часто страждають від власної девіантної поведінки, агресивності, нарцисизму,

авторитарності, неврівноваженості, комплексів неповноцінності та самоцінності тощо, мають проблеми з соціально-психологічною адаптацією у сім'ї та навчально-професійною діяльністю, дуже великі шанси залишитися самотніми.

Відповідно, кібербулінг є небезпечною формою поведінки для психіки усіх учасників, що виявляється у різних видах, таких як: перепалки (флеймінг), постійні виснажливі атаки (хейтерство), зведення наклепів (тролінг), втілення в певну особу, виманювання конфіденційної інформації та її розповсюдження (шахрайство), ізоляція (відчуження), переслідування (сталкінг, домагання) та буліцид (загибель внаслідок булінгу), наслідки яких можуть бути вкрай невтішними [7; 14]. Саме тому, кібербулінг студентської молоді не має ігноруватися суспільством й учасниками освітнього процесу, та перетворюватися на норму поведінки у закладі вищої освіти й поза його межами.

З огляду на вищевказане, вважаємо за необхідне дослідити на емпіричному рівні міру розповсюдження кібернасилля у Національному авіаційному університеті. З цією метою, ми розробляємо психологічну анкету для студентської молоді, яку зможемо запропонувати їм онлайн. Результати дослідження психологічних особливостей проявів кібербулінгу серед студентів будуть висвітлені нами у подальших публікаціях

Таким чином, отримані дані зможуть продемонструвати поширеність проблеми, рівень необізнаності студентів, агресії й толерантності до психологічного насилля у Інтернет-мережі. Результати дослідження стали поштовхом для подальших наукових досліджень у галузі кіберпсихології.

Література

1. Бочелюк В.Й. Діджиталізація як фактор формування когнітивної сфери / Віталій Йосипович Бочелюк // Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди "Психологія". – Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2020. – Вип 62. – С. 87-107. doi:<https://doi.org/10.34142/23129387.2020.62.05>.

2. Войскунский А.Е. Киберпсихология как раздел психологической науки и практики (рус.) // Universum: Вестник Герценовского университета: журнал. – 2013. – № 4. – С. 88.

3. Гордієнко К.О. Результати вивчення самоактуалізації студентів у інтимо-сімейній сфері життєдіяльності / Гордієнко

К.О. // ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XIX Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів: [у 2-х т.]. – Т. 1. – К.: НАУ, 2019. – С. 111-112.

4. Жерновникова О.А. Діджиталізація в освіті / Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. – С. 88-90.

5. Лубенець І.Г. Кібернасильство (кібербулінг) серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів / І. Лубенець // Національний юридичний журнал: теорія і практика. – 2016. – № 3. – С. 178-182.

6. Макарова Е.А. Психологические особенности кибербуллинга как формы интернет-преступления / Е.А. Макарова // Российский психологический журнал. – 2016. – №3. – С.293-311.

7. Найдюнова Л.А. Кібербулінг або агресія в інтернеті: способи розпізнання і захист дитини / Л.А. Найдюнова // Методичні рекомендації – К.: Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2014. – 80 с.

8. Різун В.В. Системи масової комунікації [Електронний ресурс] / В.В. Різун. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1699>

9. Самаль Е.В. Особенности самоактуализации личности студента в процессе обучения в ВУЗе / Е.В. Самаль // Психология – будущему России: Материалы I-го съезда психологов. – Ростов н/Д: Феникс, 2007. – Ч.3. – С. 201-202.

10. Столяренко Л.Д. Основы психологии / Людмила Дмитриевна Столяренко. – Ростов н/Д: Феникс, 2003. – 686 с.

11. Aiken, M. (2017) *The Cyber Effect: An Expert in Cyberpsychology Explains How Technology Is Shaping Our Children, Our Behavior, and Our Values—and What We Can Do About It*. Spiegel & Grau (2017, June).

12. Iatsyshyn, A.V., Kovach, V.O., Romanenko, Y.O., Deinega, I.I., Iatsyshyn, A.V., Popov, O.O., Kutsan, Y.G., Artemchuk, V.O., Burov, O.Yu., Lytvynova, S.H. (2020). Application of augmented reality technologies for preparation of specialists of new technological era. *CEUR Workshop Proceedings*. pp. 181-200.

13. Kent, L.N. (2018). *Cyberpsychology: An Introduction to Human-Computer Interaction*. Cambridge University Press (2017, November).

14. Kowalski, R.M., Limber, S.P., & Agatston, P.W. (2008). *Cyber bullying: Bullying in the digital age*. Malden, MA: Blackwell.
15. Mehari K.R., Farrell A.D., Le Anh-Thuy H. (2014) Cyberbullying among adolescents: Measures in search of a construct. *Psychology of Violence*, 4 (4), 399-415.
16. Wigderson S., Lynch M. (2013) Cyber- and traditional peer victimization: Unique relationships with adolescent well-being. *Psychology of Violence*, 3 (4), 297-309.
17. Zinovieva, I.S., Artemchuk, V.O., Iatsyshyn, A.V., Popov, O.O., Kovach, V.O., Iatsyshyn, A.V., Romanenko, Y.O., Radchenko, O.V. (2021). The use of online coding platforms as additional distance tools in programming education. *Journal of Physics: Conference Series*, 1840 (1).

Марія Ярмольчик
*аспірант кафедри авіаційної психології,
старший помічник начальника навчальної частини
кафедри військової підготовки
Національний авіаційний університет
м. Київ (Україна)*

ДЕКОМПРЕСІЯ ЯК ФОРМА ПЕРВИННОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Переживання травматичного стресового досвіду на полі бою, зокрема, поранення чи загибелі (великої кількості) соратників, переживання невимовно болісних сцен тощо, залишають глибокий слід на психіці кожного військовослужбовця. Різне бачення травматичної події чи ситуації як внаслідок різних позицій та ролей протягом бою, так і внаслідок суб'єктивних вражень (інтенсивності та виду викликаних реакцій) викликають подальші негативні наслідки бойової травматизації, зокрема, бойового стресу (злість, агресію, провину, взаємні звинувачення чи конфлікти), що призводить до порушення психологічного здоров'я та соціально-психологічної адаптації. З метою подолання цих негативних впливів проводяться процедури психологічного розвантаження військових і військових колективів після бойових дій. Вони включають: аналіз виконаного завдання, початкову допомогу командира (defusing), рекапітуляцію стресової події (debriefing) і процес повернення (декомпресію) та, власне, психологічну реабілітацію, що є комплексом заходів, що здійснюються з